

Kvæggræsning kan sikre værdifuld natur

Ansvar: Kvægbrugere, hvis dyr græsser naturarealer, har et stort ansvar. De forvalter nemlig det danske naturguld. Men hvordan lever man op til sit ansvar samtidig med, at man sikrer sig en fornuftig økonomi?

Af Andrea Oddershede, Seges

Hvis du har dyr, der græsser værdifulde naturområder, har du en enestående mulighed for at gøre en positiv forskel for naturen. Men hvordan kan man som naturplejer forene optimal naturpleje med god dyrevelfærd og samtidig få en fornuftig økonomi? Og ved den almindelige naturplejer, om den natur hans dyr færdes på rummer sjældne arter, og om dyrenes påvirkning er god for de mest truede arter?

De spørgsmål har Seges søgt svar på – blandt andet ved at besøge 10 dyreholdere, som forvalter nogle af Danmarks mest værdifulde naturarealer med kvæggræsning. Gennem interviews og

markvandring har vi vurderet dyreholdernes nuværende forvaltning i forhold til naturværdier, tilskudsmuligheder, besætningens fysiske rammer, management og muligheder for afsætning af naturkød.

Et stort ansvar at være naturplejer

Det er på de naturarealer, der sjældent eller aldrig har været omlagt, gødet eller sprøjtet, at det danske 'naturguld' flyver rundt i form af sjældne sommerfugle og står med et smukt farverigt skær af forskellige vilde planter. Der ligger derfor et stort ansvar hos de kvægbrugere, som har dyr til at græsse disse arealer. Den strategi, man som kvægbruger vælger, kan være helt afgørende for, om de sjældne

arter af sommerfugle, vilde bier, biller og orkideer trives, og om arterne også i fremtiden vil være at finde på disse arealer.

HNV-scoren viser arealets værdi

Gennemgang af naturværdien på arealerne hos de 10 dyreholdere, målt ud fra HNV-scoren, viste, at de fleste arealer befandt sig mellem de 10 til 12 pct. af de mest værdifulde naturområder, vi har i Danmark. HNV-scoren består af 14 parametre, der bruges som et mål for, hvor stor naturværdien for et areal er. Det kom bag på naturplejerne, at de forvaltede så værdifulde naturarealer. Det var der ikke nogen, der havde fortalt dem! Naturplejerne havde derfor et ønske om at få mere målrettet og bedre vejledning i, hvordan hensyn til naturen kan tilgodeses.

Læg en strategi for plejen af arealet

Med mere viden om, hvor den værdifulde natur er, og hvad der skal til for at fremme de sjældne og truede arter, kan plejen i mange tilfælde tilrettelægges, så den bliver mere optimal for naturen uden, at det behøver at betyde mindre indtjening. Det handler om at få lagt en god strategi. Det kan f.eks. være et øget fokus på, at der ikke går for mange dyr på de mest værdifulde arealer, så man undgår, at dyrene æder alle blomsterne. Det er derfor også vigtigt, at naturarealerne ikke bliver brugt til praktisk opbevaring af et stort antal dyr samt, at

Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne: Danmark og Europa investerer i landdistrikterne

Miljø- og Fødevarerministeriet
Landbrugsstyrelsen

Den Europæiske Landbrugsfond
for Udvikling af Landdistrikterne

LDP 2020

Se EU-Kommissionen, Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne

Græsning: Lavt dyretryk tillader blomsterne at blomstre hen over sommeren. Det er til glæde for insekter og fugle. Overdrevet græsses af galloway-kvæg. Foto: Seges.

man undgår at tilskudsfordre på eller i nærheden af disse arealer. Ofte vil det optimale være, at der kun går få dyr på arealerne og, at der så i stedet er fokus på, at indtjeningen i høj grad skal komme fra optimering af tilskud frem for kødtilvækst.

Ønske om bedre dialog og større fleksibilitet

Besøgene hos naturplejerne synliggjorde, at der er et stort ønske om og brug for en langt tættere dialog med Naturstyrelsen og kommunerne, når det gælder forvaltning af Danmarks vigtigste natur. Desuden var der blandt deltagere også et udbredt ønske om mere fleksibilitet i tilskudsreglerne, så de f.eks. ikke følte, at de var nødt til at slå arealerne, mens blomsterne blomstrede, blot for at være sikker på, at tilsagnsbeholdningerne blev opfyldt.

Management ved ekstensiv græsning

Det vigtigste som dyreholdere er naturligvis, at dyrene har det godt og har en fin tilvækst. Men mange naturarealer har en lav foderværdi. Derfor er der ofte en indbygget konflikt, når både naturpleje og kødproduktion skal tilgodeses. For naturen er det mest optimalt med et lavt græsningstryk gennem en så stor

del af året som muligt. Men skal pengene tjenes på salg af kød, er der nødt til at være noget, dyrene kan vokse af. Derfor er det en god løsning at bruge ekstensive kvægracer som galloway, angus eller skotsk højlandskvæg. Det er nøjsomme dyr, som kan klare sig selv på de mest ringe jorde – netop her hvor naturen ofte er af god kvalitet.

Vi har over de sidste (især) to år desuden set, hvor svært det kan være at tilpasse dyretrykket både i meget våde og meget tørre somre. Vi ser derfor et stigende behov for, at dyrene går i store folde med varieret terræn, så dyrene altid har mulighed for at vælge mellem tørre og våde partier, alt efter vejret. Har man ikke

denne mulighed, så løser nogle naturplejere problemet med 'bufferarealer' (ikke-værdifulde naturområder), som dyrene kan flyttes over på, eller hvor der kan hentes ekstra foder, hvis det kniber, for på den måde at have en større fleksibilitet, så man undgår at presse både dyr og natur.

Hvordan kan du tjene penge på god pleje af værdifuld natur?

Flere af de besøgte dyreholdere har øje for muligheden for merindtjening ved salg af kød med den gode historie om lokalforarbejdede produkter og god naturpleje. De kan derfor se et behov for at få mere viden om den natur, de forvalter, så den indsats de gør

er troværdig og kan bruges i branding af kødet. En anden strategi kan være at bruge dyrene udelukkende som naturplejere og have så få dyr på arealerne som muligt og derved sikre indtjeningen via tilskud. Generelt er det vigtigt, enten selv eller via god rådgivning, at have helt styr på, hvordan tilskuddet til naturarealerne optimeres, da en vigtig del af indtjeningen ofte kommer herfra.

Behov for mere målrettet naturpleje

Seges har fået megen nyttig viden med hjem fra besøgene. Vi vil bruge den viden aktivt i vores videre arbejde for at fremme mulighederne for at gøre naturplejen optimal

Græssende kvæg i naturen – hvorfor?

- Græssende dyr har en nøglefunktion i naturen. Dyrenes aktivitet giver en varieret struktur, med åbne pletter efter tråd, varieret græsningstryk, bid i træer og buske og kokasser. Samtidig sikrer kvæggræsningen at opvækst af træer og buske skånsomt holdes nede på en naturlig måde. Alt sammen noget som skaber dynamik og gode levesteder for de planter og dyr der lever på naturarealer som overdrev, enge og heder. Med andre ord, så er græsning afgørende for at fastholde og fremme de sjældne dyr, planter og svampe, som lever i den natur, hvor mange kvægbrugere har dyr gående.

for både naturplejerne og naturen. Vi kan bl.a. se et stort behov for, at der i samarbejde med kommunen/Naturstyrelsen bliver lavet planer over, hvor de vigtigste naturområder er, og hvordan arealerne bedst kan forvaltes med fokus på at skabe gode forhold for de mest sjældne og truede arter - samtidig med, at det er praktisk muligt for dyreholderne at gennemføre den ønskede drift.

Tilpasning: Skotsk højlandskvæg er en af de ekstensive kvægracer, som klarer sig godt på naturarealerne. Racen trives desuden udendørs hele året og tåler både kulde og varme. Foto: Seges.

Sådan fremmer du naturen på dine arealer

- Hold et lavt græsningstryk, så blomsterne får lov at blomstre i så lang en periode som mulig.
- Begræns så vidt muligt slåning af naturarealerne. Slå så sent som muligt, helst først efter 1. september. Så er der størst sandsynlighed for at blomsterne når at blomstre og kaste frø.
- På store arealer med tørre områder og forhold, der er egnet til dyr om vinteren, vil det optimale være en ekstensiv helårsgræsning, eller noget der kommer så tæt på som muligt.
- Undgå tilskudsfordring. Tilpas hellere dyretrykket, så det ikke er nødvendigt at tilskudsfordre. Hvis det er nødvendigt, bør fodringen ske på tilstødende arealer væk fra de mest værdifulde områder. Tilskudsfordring vil ændre dyrenes adfærd, så de ikke i samme grad bevæger sig rundt på arealet og bider så hårdt på træer og buske, som de ellers vil gøre. Hvis der skal tilskudsfordres, kræver det en dispensation.
- Arbejd på at få store samlede folde frem for flere små. Det letter arbejdet for dig som naturplejer og giver mere varierede forhold til dyrene.
- Hvis arealer ryddes på en gang, kan det være svært for dyrene at holde genvækst nede. Langsom rydning med dyr, vil ofte være mere oplagt (men kræver større tålmodighed). Ved problemer med genvækst, prøv da at supplere med heste eller geder, da de æder af træer og buske.
- Pas på med fåregræsning. På værdifulde naturarealer bør fåregræsning kun finde sted forår og efterår, men det vil være bedre i stedet at lade græsningen ske med kvæg eller heste.
- På § 3-app kan du finde naturværdien af dine arealer